

ESTRAT CRÍTIC

Revista d'Arqueologia

Número 3, 2009

Col·lectiu Estrat Jove

UAB

Universitat Autònoma
de Barcelona

Reflexions i impressions personals de la realitat de la promoció de la cultura a Barcelona

Llibertat Carrascosa

LLibertat.Carrascosa@gmail.com

- » Consolidar la cultura com a estratègia bàsica de desenvolupament de la ciutat del coneixement
- » Afavorir que Barcelona es converteixi en factoria de producció de continguts culturals
- » Completar i remodelar la xarxa d'equipaments patrimonials de la ciutat i millorar-ne la gestió
- » Incentivar la dimensió educativa de la cultura

Pla estratègic de l'ICUB

Recursos econòmics

“El finançament de les activitats culturals ha experimentat una transformació molt notable en la darrera dècada del segle XX a causa de la modernització i els nous mètodes de gerència de l'administració pública, la major presència de la cultura en la vida de la ciutadania i la capacitat de generar recursos propis dels mateixos projectes culturals”.

La projecció i desenvolupament de la cultura a la ciutat de Barcelona ha estat un dels objectius principals de l'Ajuntament de Barcelona, concretament de l'Institut de Cultura, creat el 1996 amb aquesta finalitat. En l'encapçalament de l'article hem volgut

ressaltar alguns dels objectius i propòsits de cara a aquest impuls de la cultura barcelonina. Més enllà d'analitzar els pros i contres del Pla Estratègic del sector cultural de la ciutat de Barcelona (entre els que podem esmentar el més que discutible 22@) ens fem una pregunta: quines persones estan darrere d'aquesta projecció i desenvolupament? Per què no surten reflectides en aquests projectes que converteixen a les treballadores i treballadors en simples eines d'un engranatge que tan sols es preocupa per produir continguts culturals en benefici dels seus promotors? En aquest marc, on està l'Arqueologia?

Quan ens formem com a arqueòlegs i arqueòlogues rebem una docència en

molts casos enfocada cap a la investigació i la recerca, sovint reduint-la exclusivament a l'àmbit erudit dels intel·lectuals de despatx i a les pres tatgeries de publicacions científiques intel·ligibles per aquells i aquelles que desconeixen la disciplina.

De la mateixa manera, com a científics socials també sovint ens preguntem exactament què estem fent i per a qui. Triàrem fer història i especialitzar-nos - com poguérem- en arqueologia (en uns programes d'estudis amb una oferta mínima d'aquesta ciència), de manera egoista si més no, perquè ens agrada i les nostres condicions materials objectives de vida ens ho han permès. La nostra formació acadèmica parteix d'aquesta materialitat de la qual som conscients no tothom disposa, i resulta imperant i evident el sorgiment d'un fort sentiment de responsabilitat vers aquesta societat que se'ns diu que és l'objecte del nostre estudi. Qui no s'ha sentit estúpid/a quan, excavant en un país del tercer món i parlant amb la gent de la zona sobre el que fem, ens sorgeix l'inevitable i brutal interrogant de per a qui estem treballant. A qui li serveix realment? Què en traurà aquella gent que nosaltres invertim en una excavació arqueològica, quan els seria molt més útil i necessari destinar aquell pressupost a altres aspectes directament relacionats amb la seva supervivència? O bé tot això serà per afegir una publicació més al currículum i sumar prestigi com a investigadors i investigadores?

Aquí ens apareix el dubte i la culpa i es fa més evident la necessitat i obligació envers aquesta societat per la qual treballam i que ens permet (no oblidem d'on vénen al cap i a la fi els recursos per les beques de formació d'investigació, les de projectes, les subvencions per treballs i publicacions, etc) fer-nos arqueòlegs i arqueòlogues.

De fet, no cal anar tant lluny per sentir aquest deute amb la societat i la nostra responsabilitat, com a científics socials, d'actuar amb ella i vers ella amb totes les eines que puguem, fent ciència i, sobretot, difonent-la i ensenyant-la.

Però, què passa quan algú es decideix a provar sort i endinsar-se en el món de la difusió d'això que s'anomena "patrimoni", que en teoria és de tots però tan sols un quants s'enriqueixen amb la seva gestió? Doncs que es troba amb una realitat on l'ensenyament i l'educació, el fet de potenciar el coneixement de l'arqueologia com a ciència necessària per a tothom i de tothom, on la cultura, que de cara a la galeria, molts i moltes es dediquen a convertir-la en pilars dels seus programes electorals, de promeses polítiques, de venda de la ciutat, etc, queda oblidada en un racó en pro del capital com hem plantejat al principi de l'article.

Però, qui esperava que això fos d'una altra manera en aquesta societat neoliberal podrida per culpa d'un sistema econòmic que no deixa d'enriquir al sector que explota i controla mentre l'explotat i controlat pateix els efectes

d'una crisi que feia temps que es veia a venir, i que tot i així (o potser per això) es limita a viure de manera mecànica i alienada sense rebel·lar-se contra el sistema per simplement passivitat i falta de consciència de col·lectiu i de classe? Algunes, però, teníem una mica d'esperança i de ganes de trencar aquesta dinàmica, per això vàrem decidir posar-nos a treballar de cara a la societat, explicant què fem els arqueòlegs i arqueòlogues, com arribem a conèixer les societats a partir de les restes materials que van deixar, els fem entendre que ni busquem tresors ni som com la Lara Croft ni l'Indiana Jones, i els ensenyem a valorar les restes que tenim i la història que hi al darrere. En general, es treballa des dels museus inclosos dins l'engranatge de l'ICUB. Però la realitat dels propòsits queda reduïda a la voluntat dels treballadors i treballadores voluntari@s, compromes@s i il·lusionats i il·lusionades més que no pas a la institució. No obstant això, sovint aquesta motivació desapareix davant l'acció implacable del sistema i el seu pragmatisme alienant.

Per desgràcia, cada vegada, a la ciutat de Barcelona, es perverteixen més els museus com a centres de difusió de coneixement històric i arqueològic i es focalitza la seva actuació com a empresa privada els objectius de la qual són ampliar els àmbits d'actuació del museu com a entitat, rebre més i més subvencions (a partir de contactes, favors i tot tipus de vies de legitimitat i transparència dubtoses), per

maximitzar beneficis minimitzant costos. En aquesta minimització de costos, com no, entren els treballadors i treballadores d'aquests museus, que veuen com cada vegada el sou és més reduït per tal que la seva empresa sigui més competitiva amb unes altres que encara paguen unes tarifes més baixes, en el marc d'uniques condicions i drets laborals pràcticament inexistents. Per si no ha quedat clar, és il·lusori el museu que com a tal contracta la gent que hi treballa en els diferents àmbits: manteniment de les instal·lacions, informació i servei de cara al públic, seguretat, restauració i arqueologia, realització de visites guiades, tallers i altres activitats educatives, etc. Potser aquesta via seria dins del pitjor, en certa mesura més favorable de cara als treballadors i treballadores, però la realitat és que no hi ha ningú contractat directament pel museu (el director i un parell de càrrecs més d'aquests que pasten els diners), tot funciona per empreses subcontractades. Així, uns són els de manteniment, els altres els informadors i els qui venen entrades, uns altres els arqueòlogues i restauradors, altres els guies, etc. A més de les condicions laborals tan precàries de tots i totes, el pitjor és que sovint s'estableix la incomunicació entre uns i altres i es trasllada una relació jeràrquica on imperen aquells qui tenen un sou una mica millor i una feina més senzilla per sobre dels qui ho tenen realment fotut. Però encara hi ha més. Com funcionen aquestes empreses? Algunes fan contractes als seus treballadors,

oscil·lant el sou entre 3 i 6 € l'hora (en el millor dels casos), sovint a mitja jornada, sense vacances ni "finiquito," treballant caps de setmana alterns, amb règim de contracte per obra i servei, difícilment s'hi troben d'indefinitos. Però aquests rai, que tenen contracte, perquè hi ha una altra gent que també hi treballa sense cap tipus de contracte, sense estar assegurada a la Seguretat Social, sense cap garantia de quant guanyarà el següent mes i sense poder fer càlculs de cara a les despeses que vindran, amb la por que qualsevol dia pot ser despatxat o despatxada. I tot això sense poder dir res per no tenir cap dret. És el fals concepte de l'autònom que treballa per al museu. Però amb el sou que paguen, com pretenen que es paguin individualment la seguretat social, l'impost dels autònoms i l'IVA cada trimestre? Si just s'arriba a 700 € en el millor dels casos, i n'has de pagar uns 300€ cada mes, no cal ser matemàtic per veure que és impossible arribar no a final de mes, al final de la setmana. Per això molta gent s'arrisca a treballar i cobrar en negre. De fet, existeixen empreses que es dediquen a gestionar aquests treballadors i treballadores autònoms/sense assegurança que treballen com a personal de formació i de realització d'activitats educatives a diversos museus. No cal dir que la gent que dirigeix i controla aquestes empreses no pateix cada mes per si podrà o no pagar-se la seguretat social o el que sigui, guanya molts més diners tenint així als seus treballadors i treballadores que no pas fent-los un contracte

(justificant-los que en el cas de ser contractats, cobraran menys i volent fer creure que no els convé).

Doncs sí, aquest és el panorama en la majoria de museus de la ciutat de Barcelona, i de segur que va més enllà. Museus que sovint són orgull i glòria de la ciutat, del patrimoni i la cultura, que polítics es dediquen a promocionar, portant a visitar a autoritats d'altres comunitats i d'altres països, ignorant la realitat de la gent que hi treballa en tots els casos. De fet és una promoció curiosa, si més no. Fixem-nos en com es gestionen aquestes empreses subcontractades: aquelles que sí que fan contracte als seus treballadors i treballadores entren a concurs cada cert temps. Què vol dir aquest concurs? Que guanya aquella que presenti un pressupost més baix, que en definitiva s'abaixa reduint el sou de la gent contractada. D'aquesta manera, esclata la lluita entre empreses que redueixen els salaris a uns nivells ridículs amb els que fan impossible subsistir, obligant a buscar altres feines alternatives per veure si entre totes un o una pot arribar a final de mes.

En el cas d'aquelles empreses que no contracten, la situació és més o menys la mateixa: també es presenten a concurs, a partir d'un projecte que consisteix d'un cantó en la part educativa i pedagògica i de l'altre en el pressupost que demanda l'empresa. La votació es fa segons els barems que la Generalitat explicita en

forma de llei, sent la tendència la de valorar molt més el pressupost presentat per les empreses que no pas el projecte educatiu. Per tant, una empresa que presentés una proposta educativa de mitja pàgina, demanant un pressupost molt baix, que hem vist que s'aconseguia abaixant el sou dels treballadors i treballadores, és la que guanya el concurs.

Davant aquest panorama, realment quina és la política de difusió del patrimoni i de promoció de la cultura que impera? A algú li interessa i es preocupa per fomentar el coneixement històric? Ara per ara no sembla que sigui així, perquè no es potencia ni es valora una feina qualificada, compromesa i implicada amb la societat (o almenys així creiem que hauria de ser). Llavors, com poden dir que es preocupen per la difusió de la cultura i el coneixement si menyspreen, exploten i fins i tot humilien la gent que l'ha de difondre?

La cosa, però, no està del tot perduda. Algunes iniciatives i projectes de museu sí que funcionen, sovint lluny d'institucions com l'ICUB. Aquestes sí que garanteixen a la gent que hi treballa unes condicions laborals òptimes i potencien la difusió del coneixement, treballant directa i efectivament de cara a la comunitat. Cal tenir en compte que aquestes iniciatives sorgeixen fora del control estatal i institucional, i que són fruit de projectes que, com han pogut, han anat trampejant per existir i resistir.

Ara mateix la situació presenta una situació difícil, ningú està disposat a invertir millorant les condicions laborals dels treballadors i les treballadores dels museus, i la conjuntura actual no ofereix les millors expectatives. El que ens queda, en tot cas, és alçar la veu contra els atemptats als treballadors i treballadores del sector dels museus que treballen directament, cara a cara, pel desenvolupament de la cultura. Dir que és la gent que està al peu del canó investigant i fent recerca per incrementar un coneixement científic i històric que després caldrà fer arribar a la societat amb què es treballa i per la qual es treballa, aquesta és la gent que ho fa possible i la que hauria de fer i dir molt més en aquesta gestió i promoció. Però la veritat és que s'executa i articula des de despatxos aliens a aquesta realitat, preocupats tan sols per quins beneficis econòmics obtindran de tot això. Només cal veure la diferència de sou entre qualsevol membre de l'organigrama de l'ICUB (des del delegat de Cultura, al gerent, a qualsevol director de la xarxa de museus metropolitans) amb un treballador o treballadora d'una empresa d'excavacions d'urgència, de realització de tallers i activitats educatives als museus o d'informació de cara al públic.

Cal promoure la consciència col·lectiva per tal d'augmentar la força d'aquest sector treballador, fomentant i consolidant la lluita contra la Barcelona de la cultura de pamflet: la Barcelona del capital, al cap i a la fi. ■